

**ХРИСТІЯНСЬКА ПЕДАГОГІКА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ
У ПРОСВІТНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО**

almanakh. Vol. 39 – 40, Kyiv: Fond spryannia rozvytku mystetstv, 800 p, pp. 188 – 208. [in Ukrainian].

5. Lisovyi, V. (2002). *Etnokultura* [Ethnoculture]. *Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk*. Kyiv: Abrys, 744 p, p. 208. [in Ukrainian].

6. Naienko, M. & Lavrinenko, Yu.A. (2001). Vidvernuly kulturnu smert Ukrainy [The cultural death of Ukraine has been averted]. *Rozstriliane vidrodzhennia: antolohiia 1917 – 1933: poeziia – proza – drama – esei. Pidhot. tekstu, fakhove redahuvannia i peredm. prof. Naienka M.K.* Kyiv: Vyd. tsestr "Prosvita", 794 p, pp. 3 – 12. [in Ukrainian].

7. Ortega-i-Gasse, Kh. (1994). *Dehumanizatsiia mystetstva* [Dehumanization of art]. Kyiv: Osnovy, 420 p, pp. 238 – 272. [in Ukrainian].

8. Rymarenko, Yu. (1996). Etnonatsionalne buttia [Ethnonational being]. *Mala entsyklopediia etnoderzhavoznavstva. NAN Ukrainy. In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho*; (Ed.). Yu.I. Rymarenko et al., Kyiv: Heneza, 942 p, pp. 67 – 68. [in Ukrainian].

9. Sichynskyi, V. (2000). Styl v ukrainskomu mystetstvi [Style in the Ukrainian art]. *Khronika 2000: Ukrainskyi kulturolohichnyi almanakh*. Vol. 39 – 40, Kyiv: Fond spryannia rozvytku mystetstv, 800 p, pp. 182 – 187. [in Ukrainian].

10. Khvylovyyi, M. (1990). *Apolohety pysaryzmu* [Apologists of "pysarysm"]. Kyiv: Dnipro, vol. 2, 925 p, pp. 515 – 575. [in Ukrainian].

11. Yaspers, K. (2009). *Psykholohiia svitohliadiv* [Psychology of worldviews]. Kyiv: Yunivers, 464 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 18.07.2018

УДК 271.4 – 725(477)(092)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.141868>

Олег Кекош, кандидат педагогічних наук, викладач
кафедри культурології та українознавства
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

**ХРИСТІЯНСЬКА ПЕДАГОГІКА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ У
ПРОСВІТНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО**

Досліджено головні ідеї просвітницької діяльності митрополита Андрея Шептицького та обґрунтовано їх актуальність у діяльності сучасних душпастирів. Застосовано синтетично-аналітичний метод і розкрито методологію виховання у творах митрополита Андрея Шептицького. Проаналізовано актуальні питання виховання дітей та молоді на основі християнських цінностей. Запропоновано ідеї, які сприятимуть подоланню стереотипів педагогічного мислення, творчому використанню історичного вітчизняного освітнього досвіду в сучасних умовах перебудови українського шкільництва, зокрема, у вирішенні окремих соціальних проблем й організації позаурочної та позашкільної виховної роботи в середніх школах, спрямованої на моральне виховання учнів.

Ключові слова: *Андрей Шептицький; християнське виховання; цінності виховання; українська школа; діти; молодь.*

Літ. 9.

**Oleh Kekosh, Ph.D. (Pedagogy), Lecturer of Cultural Studies and Study of Ukraine Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University**

**CHRISTIAN PEDAGOGY OF THE UPBRINGING OF CHILDREN AND YOUTH
IN THE EDUCATIONAL ACTIVITY OF ANDREY SHEPTYTSKIY**

In the article the main educational ideas of Metropolitan Andrey Sheptytskiy are explored. The purpose of the article is to research the influence of Christian pedagogy on moral education of children and youth. The current state of education is characterized by an active search for the ways of improving the effectiveness of the process of moral and patriotic education at school. Nowadays the study of historical pedagogical heritage has become one of the priority directions in the implementation of patriotic education in our country, which is reflected in the introduction of Christian values into the educational process at school. The main forms of Sheptytskiy's educational activity are explored. The ideas of Metropolitan Andrey concerning the Christian education of children and youth are characterized and their significance in modern educational reality is shown. The moral and pastoral messages of Metropolitan Andrey Sheptytskiy are analysed and the ideals of Christian education are offered for children and youth.

A variety of methods of moral and patriotic education for all participants of the educational process at school are presented. The importance of school and family partnership in education is described. Mutual work of church and school contributes to the success of pupils, prevents problems, resolves misunderstandings that arise in the process of moral education. The educational and cultural activity of Metropolitan Andrey Sheptytskiy has been

highlighted. Sheptytkkiy's activity in the spread of professional, craft, agricultural and technical education among all young people is depicted. The moral and patriotic education has been analysed in many Christian magazines and books.

Keywords: *Andrey Sheptytskiy; Christian education; the educational values; Ukrainian school; the children; the youth.*

Постановка проблеми. В умовах сучасної моральної кризи, про яку говорять багато дослідників, питання виховання стає другорядним. Це і є причиною того, що виростають несформовані і незрілі особистості, від яких згодом залежатиме доля Української Держави і нації. Українська педагогіка перебуває у пошуку орієнтирів для формування успішної виховної системи. У цьому процесі дуже важливо почути голос Церкви, яка на основі Божественного Одкровення та багатовікового досвіду пропонує свою допомогу і участь у такій важливій справі, як виховання. На нашу думку, надзвичайно цінні вказівки та ретельно продумані і представлені виховні методологічні принципи можемо почерпнути з морально-пастирських послань митрополита Андрія Шептицького. Він глибоко розумів значення виховання і звертав на нього свою постійну увагу як у ділянці теоретичного обґрунтування, так і в царині практичного здійснення через мережу різних виховних установ та засобів.

Аналіз досліджень. До проблеми вивчення аспектів християнського виховання зверталися такі відомі дослідники історії школи, освіти і педагогічної думки: Л. Вовк, В. Галузинський, М. Євтух, С. Золотухіна, В. Кемінь, І. Курляк, В. Лозова, В. Майборода, В. Мовчан, Н. Ничкало, О. Плахотнік, І. Прокопенко, Г. Пустовіт, Г. Сагач, М. Сметанський, М. Стельмахови. Християнство як світоглядна основа європейського суспільства та головний рушій освітньо-виховного процесу трактується у працях І. Андрухів, Г. Васянович, М. Вачевського, П. Вергуна, А. Вихруща, О. Вишневецького, О. Волинця, М. Євтуха, В. Жуковського, В. Карагодіна, В. Кеміня, В. Майбороди, В. Мадзігона, В. Мовчан, О. Огірко, О. Плахотнік, Т. Тхоржевської, М. Савчина, В. Скотного. Ретроспективну оцінку проблеми релігійного виховання уможливує аналіз праць таких педагогів минулого, як Г. Ващенко, Т. Голик, О. Духнович, В. Зеньковський, С. Знаменський, І. Огієнко, К. Ушинський, І. Филипчак, П. Юркевич. Педагогічні ідеї християнства активно обговорюються на сторінках освітянської преси та наукових конференціях.

Радянська виховна система відводила головну роль в справі виховання школі, яка мала поступово і наполегливо підготовляти будівників нового соціального ладу. Роль сім'ї і батьків при такому підході була другорядною. Зовсім іншу модель

представляє у своїх творах митрополит Шептицький. Він наголошує на відповідальності батьків за виховання своїх дітей та представляє родину як найуспішніше виховне середовище. Погоджуючись із думкою митрополита, прагнемо підкреслити, що виховання дітей і молоді – це, насамперед, відповідальність батьків, яким допомагають різноманітні виховні та освітні установи. Цілісне виховання не може не включати релігійного аспекту. Це твердження митрополита Андрія добре представлене та пояснене в його творах.

Вибравши дану тему, хочемо вказати, що в Україні існував самобутній християнський погляд на виховання дітей і молоді, який ми можемо простежити у пастирських посланнях митрополита Андрія Шептицького. У них він заклав своє розуміння виховання дітей і поклав багато праці та сил для розв'язання цього питання, яке залишається актуальним і надалі. Ми будемо досліджувати його послання, які мають велике значення для християнської педагогіки.

Метою даної статті буде розкрити та осмислити думки митрополита Андрія стосовно християнського виховання дітей, молоді та показати їх актуальність та значимість у сучасній виховній дійсності, яка характерна невизначеністю та надмірною експериментальністю.

Джерельною літературою для цього дослідження слугували морально-пастирські послання митрополита Андрія Шептицького. Питання виховання, до якого звертається автор, становить великий інтерес для кожного мирянина. У своїх посланнях митрополит неодноразово акцентує на потребі виховання молоді. Першенство виховання перед іншими життєвими турботами – це тема, яка неодноразово наголошується у посланнях митрополита, де він твердить, що потрібно беззастанно утверджувати у молоді ідеали християнського життя [1, 48].

У нашому дослідженні використовуватимемо серію книг “Церква і суспільне питання” за редакцією А. Кравчука, які є історично-пізнавальним викладом пастирського вчення та діяльності митрополита Андрія Шептицького. Також будемо посилатися на постанови Львівських архієпархіальних синодів 1940 – 41 – 42 – 43 років, які відбувалися під проводом слуги Божого митрополита Андрія Шептицького. Вони містять практичні вказівки щодо виховання дітей та молоді. У цих постановках наголошується, що

метою освіти є всесторонній розвиток особистості як найвищої цінності суспільства, вдосконалення її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання громадян, здатних до свідомого суспільного вибору.

Окрім вищезгаданих праць, ми послуговуватимемося документами II Ватиканського Собору, зокрема “Декларацією про християнське виховання”, а також педагогічними творами вже згаданих Г. Ващенко та В. Зеньковського.

Об’єм даного дослідження не дає можливості детальніше розглянути всі аспекти християнського виховання у посланнях митрополита, тому певні аспекти даної проблематики потребують більш конкретного дослідження.

Галицький митрополит Андрей Шептицький, який впродовж 1901 – 1944 років очолював Українську Церкву, доклав чимало зусиль, аби поліпшити освітній та виховний рівень духовенства. Від першої хвилини свого митрополитування Владика звернув свою особливу увагу на Львівську Духовну Семінарію, в якій виховувалися майбутні богослови, провідники та вчителі народу. Митрополит часто відвідував семінарію, спілкувався з настоятелями, провадив конференції з вихованцями, цікавився їх життям, шукав талановитих поміж ними і посилав на вищі студії до Рима, Відня, Інсбрука або до Фрайбурга. Уже через десять років митрополит мав молодих, вишколених у західних університетах священиків, котрим міг доручити важливі місця в архієпархії. За увесь час свого митрополичого служіння владика Андрей виховав близько двох сотень священиків із вищою освітою, переважно з науковими титулами. Це був резерв, із якого він міг добирати собі помічників для керівництва архієпархією, владик-помічників, радників, добрих настоятелів Духовної Семінарії, катехитів середніх шкіл, а також забезпечувати українські катедри на Богословському Факультеті Львівського Університету, а опісля скласти колегію професорів Богословського Факультету й урешті, що найважливіше, професорів Богословської Академії. Митрополит Андрей прагнув піднести моральний та інтелектуальний рівень душпастирів. Часті конференції, реколекції, різноманітні друковані видання – це ті засоби, які дали їм змогу розвиватися та вдосконалюватися.

Покидаючи Станіславівську єпархію, кир Андрей залишив по собі чудовий слід – заснував бібліотеку для єпархіального духовенства, якій подарував велику кількість своїх книжок та цінних стародруків [2, 140].

У 1906 році він фінансував жіночу гімназію, а згодом і вчительську семінарію під проводом

сестер василіянок та подарував їм чудовий будинок із великим наділом землі [3, 37].

Через тринадцять років, у 1919 році, митрополит заснував хлоп’ячу гімназію класичного типу “мала семінарія” з інтернатом, де виховували у християнському дусі майбутніх студентів теології. Багато її випускників, однак, обирало подальші світські студії, часто за кордоном на стипендії самого митрополита, бо польська влада не визнавала подібного навчання. Під час пацифікації у 1930 році поляки закрили сьомий і восьмий класи у кількох гімназіях і кир Андрей створив навчальні класи для них, а також заснував другу “малу семінарію” в Рогатині. Там знаходили притулок також усі вигнані з державних шкіл із політичних мотивів, особливо за членство в ОУН. До тих “малих семінарій” приймали також православних із Волині, до яких ставилися з великою толерантністю.

Постійним і неперервним було піклування великого митрополита про сиріт. Особливо він опікувався тисячами знедолених дітей, що втратили батьків у Першій світовій війні. З нагоди повернення митрополита з російського ув’язнення у 1917 році галицька громада збрала т. зв. “пожертву любові”, назвавши її “фондом імені Андрея Шептицького”. Невдовзі митрополит уп’ятеро збільшив його власною щедрою жертвою та заснував притулок для сиріт у Львові, названий його іменем. Згодом кир Андрей подарував для цього притулку велику посілість у Зарваниці, віддавши їй під провід отців студитів, котрі мали там також сільськогосподарську школу. Під час поїздок до Північної Америки у 1920 – 1922 роках митрополит інтенсивно збирав кошти для воєнних сиріт. Із цією метою сам постійно заощаджував власні видатки [3, 42].

Андрей Шептицький також щедро допомагав сестрам василіянкам у фінансуванні їхнього сиротинця, особливо дбав про добре харчування сиріт.

У 1925 році отці студити побудували з його допомогою новий центр на Кайзервальді у Львові (Кривчиці), де відкрили сиротинець.

Митрополит заснував також перший монастир сестер Студиток у Якторові коло Унева, де відкрили також притулок і сиротинець для дітей віком до семи років.

В інституті св. Йосафата у Львові теж жили сироти, котрим щедро допомагав кир Андрей. На утримання сиротинців митрополит подарував майно Посічі-Майдану. Загальна сума його власних пожертв для сиріт перевищувала півмільйона тодішніх доларів.

Як добрий пастир, митрополит Андрей ревно

дбає про своє стадо задалегідь, засновує “Порадню матерів” на Янівському передмісті у Львові, яку очолює жіноче “Товариство Опіки над молоддю” у купленому та подарованому митрополитом будинку, а також відкриває “Українську лічницю” на Городоцькій, де найбільш заробітчани та їхні діти отримували безкоштовну медичну опіку, а часто – і допомогу на прожиття [3, 43].

Із метою запобігти денаціоналізації та деморалізації впливу вулиці, митрополит організовує притулки та дитячі садки для дошкільнят, батьки яких важко працювали. Тут сестри та світські виховательки прищеплювали дітям моральні та патріотичні ідеали. Відвідуючи ці заклади, діти утверджувалися у любові до своєї батьківщини, до всього українського [7, 48]. Водночас Андрей Шептицький щедро допомагав приватному народному семикласовому шкільництву, яке провадили сестри василянки і товариство “Рідна школа”. Владика подарував йому чотири будинки у Львові: “Рідній школі” ім. князя Льва – на Личакові, де була також читальня “Просвіти”, а школу ім. Бориса Грінченка розмістив на Святоюрській горі. Ці приватні українські школи були також надійним захистом перед денаціоналізацією: за їх відсутності єдина міська українська школа ім. Маркіяна Шашкевича просто не змогла б умістити всіх українських дітей Львова, тому решта просто опоячилися б. Саме товариство “Рідна школа” не змогло б утримувати українську молодь, бо більшість учнів походила з українських родин, які не лише не могли платити за навчання дітей, а й часто не мали навіть за що придбати дітям елементарного шкільного приладдя, а то й теплої одягу. Там молоді українці здобували ґрунтовне релігійне та патріотичне виховання від широко відданих учителів, нерідко навіть висококваліфікованих. Тож не дивно, що шкільна дітвора Львова на щорічних святах молоді сердечно вітала свого опікуна [8, 33].

Спеціально дбав великий архипастир і про подальшу долю бідної молоді й уможлилював їй фахову ремісничу освіту, щоби вона в недалекому майбутньому могла себе утримати. І так він заснував і утримував у Львові ремісничу школу на Городоцькій вулиці, дівчачу кравецьку школу “Труд”, хлоп’ячу ремісничу бурсу на Пасіках, дяківську школу з бурсою, в якій учили диригентської майстерності, а також книгознавства, засад ремесла, кооперації та управління громадським майном. Шептицький був фундатором першої української сільськогосподарської школи товариства

“Просвіта” в Миловані коло Галича з відділами молочарським, садівничо-городничим і господарським, а також першої сільськогосподарської школи для сільських господинь у Коршеві Коломийського повіту, де діяла і садівнича школа [9, 57].

Кир Андрей подарував отцям студитам маєток у Зарваниці для функціонування великого сиротинця та ремісничої школи, а опісля в Уневі коло Перемишлян зробив можливим отцям студитам вести шевську, різьбярську та гарбарську школи, далі – у Дорі – навчати гуцульську молодь столярства, кравецтва, шевства. Ті школи були переважно і бурсами (училищами), де учні жили [4, 172]. У Львові митрополит також заснував велику бурсу “Рідної школи” для молоді, яка відвідувала гімназії чи інші школи, а крім того, інститут ім. св. Йосафата.

У той час багато українських дівчат працювали служницями в польських та єврейських помешканнях. Аби вберегти їх від релігійних, національних, економічних і моральних збитків, Шептицький купує у Львові приміщення для їхнього товариства “Будучність”, що опікується ними. Кир Андрей хотів відродити колись численний і знаний стан українських ремісників та вишколити новітніх працівників сільського господарства, що, своєю чергою, підвищило б соціальний рівень життя народу. Зазвичай він дарував ремісничим школам маєтки, щоби їх вихованці були самодостатніми, водночас навчаючи їх азам самоуправління. Не занедбував митрополит і виховання провідної верстви українства і в середніх школах.

У 1919 році митрополит Андрей відкрив у Львівській Духовній Семінарії богословський факультет, який пізніше перейменував у Богословську Академію з двома факультетами – філософським і богословським.

У 1923 році архипастир заснував Богословське Наукове Товариство, яке видавало свій журнал “Богослов’я” та “Праці Богословського Наукового Товариства”. У той час головою цього товариства був о. д-р Йосиф Сліпий [2, 15]. Започаткування Богословського Наукового Товариства і Богословської Академії засвідчували, що рівень освіти українського духовенства невпинно зростатиме. Ці важливі навчальні заклади митрополит Андрей щедро фінансував не лише грошми, а й обдаровував книжками. Усі науковці, які хотіли працювати у богословській царині, мали нагоду користуватися бібліотечними фондами Студіону у Львівській Студитській Лаврі, книгозбірнею та архівом митрополита, бібліотекою й архівом Василянських монастирів, а також матеріалами львівських бібліотек [4, 34].

У 1902 році у Палаті Панів митрополит Андрей Шептицький кілька разів акцентував увагу присутніх на заснуванні університету у Львові:

“Хоч питання створення самостійного університету у Львові є вже від років предметом переговорів і найбільш наполегливих бажань та намагань руської нації, в цій справі все таки до тепер не підприято нічого позитивного. А проте ця справа, високі панове, є з багатьох причин важливішою, як це могло б видаватись в першому моменті. Що заснування руського університету у Львові є потрібне, уважаю доказаним і більше як доказаним, незаперечним” [5, 510].

Митрополит Андрей твердив: український народ, його національний і культурний розвиток постійно потребує все більшої кількості священиків, учителів середніх шкіл, суддів та інших академічно освічених фахівців. І тому першорядним завданням українських освітян та духовництва має стати заснування університету [5, 588]. Владика вважав створення такого ЗВО у Львові не лише потрібною, а й життєво необхідною подією на шляху розвитку українського народу, тому просив Палату Панів присвятити цій справі особливо пильну увагу. Коли ж було втрачено всі реальні шанси на заснування українського університету у Львові, митрополит купив землю при вулиці Шептицьких, що межувала з площею митрополії, та планував самотужки заснувати там український університет.

Після повернення із заслання у 1917 році Андрей Шептицький фінансував видавництво цілої низки часописів, журналів, книжок на релігійно-християнську тематику для різноманітних верств населення, тому що чудово розумів українське значення друкованого українського слова. Серед видань – література для дітей, а саме: “Наш приятель” і книги бібліотеки “Нашого приятеля”; для молоді – часопис “Поступ” (згодом він став журналом українського католицького студентства) і журнал “Українське Юнацтво”. За сприяння кир Андрея виходили друком тижневики для інтелігенції та народу “Христос наша Сила”, “Мета”, а також літературно-науковий місячник “Дзвони” (до речі, при ньому існувала і спеціальна бібліотека “Дзвонів”, яка випустила понад тридцять томів наукових творів). Для видання книг та іншої літератури митрополит купив окрему друкарню “Бібльос”. Митрополит також фінансував молодіжну організацію “Орли”, яка видавала журнал для молоді “Українське юнацтво”.

Вимагаючи від усіх самовідданої, жертвенної праці, великий Пастир розумів також важливе

значення здорового відпочинку серед чудової природи у рідному доквіллі, серед вихователів, котрі посилюють релігійно-патріотичне виховання молоді на дозвіллі. Тож він зобов’язує товариство “Просвіта”, передаючи йому маєток у Миловані над Дністром, приймати бідних дітей на літній відпочинок. Зазвичай їздили туди зі своїми вчителями двома заїздами по п’ятдесят школярів. Хворих учнів посилали до Підлютого в Карпатах, а дошкільнят – до Унева, до монастиря сестер василіянок, або до Ворохти в Карпатах. Займалося відпочинком та оздоровленням дітей Українське товариство вакаційних осель [7, 48].

Особливу увагу митрополит Андрей звертав на дітей, батьки яких були найбіднішою верствою населення. Ці школярі погано харчувалися і часто хворіли; у міських школах та на вулиці вони, не чувши української мови, масово ополячувалися. А їхні батьки, постійно тяжко працюючи, не мали ані часу, ані сили займатися вихованням своїх дітей. Саме для таких хлопців і дівчат митрополит заснував спочатку у Милованю коло Товмача так звану “Вакаційну Оселю” для сотень дітей, а пізніше – велике Літнице, тобто місце, де можна влітку відпочити, у митрополичих лісах (Підлюте у Карпатах). Там одразу можна було розмістити кілька тисяч дітей віком від чотирьох до чотирнадцяти років. Із цієї метою було побудовано просторі будинки. Міська хвороблива дівчора групами приїжджала туди на кілька тижнів подихати чистим гірським повітрям, покупатися, піти у гори, вживати здорову їжу. Учителі та настоятелі у цих літніх таборах вчили школярів молитви, української пісні, історії та взагалі любові до своєї Церкви, народу і мови, а також християнської поведінки, умінь розрізняти добро і зло, заповідей Божих тощо. І все це утримував своїм коштом їх добрий батько – митрополит Андрей [3, 41].

Окрім цього, митрополит Шептицький був ще великим благодійником “Пласту”. Частину своїх маєтків у Карпатах він подарував на пластові табори: гору Сокіл – на юнацький табір, якому подарував дерево на будівництво колиб, а площу коло своєї літньої резиденції в Підлютому – на табір Остодір, названий його іменем. Часто митрополит любив перебувати серед пластунів, спілкувався з ними, вислуховував їх проблеми. Коли польська влада заборонила “Пласт”, кир Андрей ініціював Католицьку Асоціацію Української Молоді “Орли”, що продовжувала працю з молоддю наближеними до пластових методами та проводила літні табори у Крилосі коло Галича, на Соколі, у Страдчі коло Янова й у Михайлівцях коло Рогатина. Табір Остодір

продовжував свою діяльність під опікою Українського товариства вакаційних осель [6, 83]. Тож не дивно, що часто бачимо митрополита на фотографіях серед пластунів, “соколів” і дітвори загалом.

У 1933 році у Львові з ініціативи митрополита Андрея Шептицького відбувся багатотисячний здви́г “Українська Молодь Христові”. Подібної маніфестації у Львові не пам’ятали починаючи з 1914 року [2, 59]. Програма цього здви́гу молоді охоплювала польову Службу Божу на площі Сокола-Батька з присягою на вірність Христові та похід на Святоюрську гору. На площі св. Юра, на окремій трибуні, сидів великий Пастир Церкви та уділяв архиерейське благословення усім учасникам походу [6, 94].

Підсумовуючи багатогранну діяльність Слуги Божого митрополита Андрея Шептицького, необхідно визнати, що велику частину її займала праця над вихованням майбутнього українського народу – нашої молоді. Особливу увагу він спеціально присвячував найбільш покривдженим – сиротам і злиденним. Кир Андрей прагнув до поступу свого народу не лише шляхом виховання провідної його верстви, а й через поширення фахової, ремісничої, сільськогосподарської та технічної освіти серед усієї молоді. Релігійно-патріотичне виховання митрополит заохочував посилювати під час літнього відпочинку в таборах молоді серед чудової природи, забезпечуючи головню найбільш необхідних. Дбав невтомно, аби відповідні християнські журнали та книжки також забезпечували духовний рі́ст молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ващенко Г. Виховний ідеал: підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків: Т.1 / Г. Ващенко. – Полтава: “Полтавський вісник”, 1994. – 191 с.
2. Зеньковский В. Проблемы воспитания в свете христианской антропологии. – Москва: Изд-во Свято-Владимир. братства, 1993. – 224 с.
3. Лаба В. Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги. – Люблін: Свічадо, 1990. – 62 с.
4. Ленчик В. Визначні постаті Української Церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріарх Йосиф Сліпий. – Львів: Свічадо, 2010. – 608 с.
5. Митрополит Андрей Шептицький: життя і діяльність: Документи і матеріали 1899-1944. Церква і суспільне питання/ За ред. А. Кравчук. – Львів: Місіонер. – 1999. – 571 с.
6. Синица П. У 50-ліття великого Здви́гу Молоді // Церковний Календар-Альманах. – Чикаго, 1983. – С.776–782
7. Цегельський Л. Митрополит Андрей Шептицький. – Львів: Місіонар, 1995. – 77 с.
8. Шептицький А. Пастирські Послання 1899-1914 рр., т. 1. – Львів: Видавництво “АРТОС”, 2007. – 1014 с.

9. Ярмусь С. До проблеми християнського виховання молоді / Виховання молодого покоління на принципах християнської моралі в процесі духовного відродження України [Текст]: зб. наук. пр.: матеріали III Міжнарод. наук.-практ. конф., [м. Острого, 16-18 травня 1997 р.]/ Нац. акад. наук України, Острозька Акад. Нац. ун-ту “Києво-Могилянська акад”. – Острого: Острозька академія, 1998. – С. 227–244.

REFERENCES

1. Vashchenko, H. (1994). *Vykhovnyi ideal: pidruchnyk dlia pedahohiv, vykhovnykiv, molodi i batkiv* [Educational ideal: textbook for educators, pupils, youth and parents]. Poltava: “Poltavskiy visnyk”, 191 p. [in Ukrainian].
2. Zenkovskiy, V. (1993). *Problemy vospitaniya v svete khristianskoy antropologii* [Problems of education in the light of Christian anthropology]. Moskva: Svyato-Vladimir. Bratstvo Publ., 224 p. [in Russian].
3. Laba, V. (1990). *Mytropolyt Andrei Sheptytskyi. Yoho zhyttia i zasluhy* [Metropolitan Andrey Sheptytskyi. His life and merits]. Liublin: Svichado Publ., 62 p. [in Ukrainian].
4. Lentsyk, V. (2010). *Vyznachni postati Ukrainkoi Tserkvy: Mytropolyt Andrei Sheptytskyi i Patriarkh Yosyf Slipyi* [Outstanding figures of Ukrainian church: Metropolitan Andrey Sheptytskyi and Patriarch Joseph Slipyi]. Lviv: Svichado Publ., 608 p. [in Ukrainian].
5. *Mytropolyt Andrei Sheptytskyi: zhyttia i diialnist: Dokumenty i materialy 1899-1944. Tserkva i suspilne pytannia* (1999). [Metropolitan Andrey Sheptytskyi: life and activity: Documents and materials 1899-1944]. (Ed.). A. Kravchuk. Lviv: Misioner Publ., 571 p. [in Ukrainian].
6. Synytsia, P. (1983). *U 50-littia velykoho Zvyhu Molodi* [Fifty years of great Youth Meeting]. Tserkovnyi Kalendar-Almanakh. Chykhah Publ., pp. 776–782. [in Ukrainian].
7. Tsehelskyi, L. (1995). *Mytropolyt Andrei Sheptytskyi* [Metropolitan Andrey Sheptytskyi]. Lviv: Misionar Publ., 77 p. [in Ukrainian].
8. Sheptytskyi, A. (2007). *Pastyrski Poslannia 1899-1914 rr.* [Pastoral epistles 1899-1914]. Vol. 1. Lviv: “ARTOS” Publ., 1014 p. [in Ukrainian].
9. Yarmus, S. (1998). *Do problemy khrystyianskoho vykhovannia molodi* [Problem of Christian education of youth]. *Vykhovannia molodoho pokolinnia na pryntsyapkakh khrystyianskoi morali v protsesi dukhovnoho vidrozhennia Ukrainy: zb. nauk. pr.: materialy III Mizhnarod. nauk.-prakt. konf., (m. Ostroh, 16-18 travnia 1997 r.)*. – The upbringing of the younger generation on the principles of Christian morality in the process of spiritual revival of Ukraine. A collection of scientific works.: the materials of the 3rd International Science-Practice Conference. (Ostroh, May 16-18, 1997). National Academy of Sciences of Ukraine, Ostroh Akademy. National University “Kyiv-Mohyla Academy” (pp.227– 244). Ostroh: Ostrozka akademiia Publ.[in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.07.2018